

te doen, dan wanneer zij zich meer terughoudend zouden uiten. De sobere wijze waarop Vermolen de Dampit-affaire heeft weergegeven, getuigt van een goed gevoel voor proportie. Het drama spreekt voor zich en behoeft geen extra opsmuk. Al met al kan het boek als een mooie detailstudie worden gekwalificeerd, die een mengeling is van gedegen bronnenonderzoek en tot de verbeelding sprekende getuigenissengeschiedenis. Het ontstijgt zijn specifieke belang bovendien nog eens door de uitstekende wijze waarop de Dampit-affaire in het grotere kader van de Japanse opstelling jegens de Indo-Europese gemeenschap is ingebed.

Hans Meijer

B. Rzoska, *Zij komen allen aan de beurt, de Zwarten. Het kamp van Lokeren 1944-1947* (Historische reeks XLVI; Leuven: Davidsfonds, 1999, 136 biz., BF795, ISBN 90 5826 009 7).

Met deze provocerende titel probeert de auteur de tijdsgeest weer te geven tijdens de naoorlogse zuiveringen in België in het algemeen en in Lokeren in het bijzonder. De actualiteitswaarde en maatschappelijke relevantie van het repressie-onderzoek in België is nog steeds groot. In de mythes van het Vlaams-nationalisme spelen de eerste drie à vier chaotische maanden na de bevrijding een grote rol bij het bepalen van de beeldvorming over de hele periode. Ook bij andere groepen, zoals het verzet, bestaan er soortgelijke bewuste misverstanden. De auteur probeert met dit onderzoek over het kamp Lokeren geen stelling te nemen: hij hoopt door onderzoek met nieuw bronnenmateriaal de mythes van beide kanten te doorbreken en het debat opnieuw in gang te zetten. In deze opzet is hij met dit boek zeer geslaagd.

Over het kamp Lokeren is nog weinig onderzoek gedaan: het wordt in de literatuur slechts genoemd als een van de grotere intemeringsplaatsen in België. De auteur probeert deze leemte op te vullen. Centraal staan daarbij de opsluitingsdossiers. Dit zijn niet alleen de dossiers van de veroordeelden, maar ook die van de niet-veroordeelden. Daarnaast zijn de personeelsdossiers, een kladversie van het dossier van de staatsveiligheidsdienst over de situatie in Lokeren in het algemeen en het kamp in het bijzonder, mondelinge getuigenissen, privé-archieven, literatuur en periodieken gebruikt. Uit al deze bronnen komt een duidelijk beeld naar voren van de situatie in het kamp Lokeren. De vraag of dit kamp nu ook representatief is voor de repressie in de rest van België wordt echter niet beantwoord.

De meeste gevangenen kwamen uit de provincie Oost-Vlaanderen. Onder hen zaten geen zware gevallen. Deze zouden volgens de auteur door de overheden ook niet in een barakkenkamp zijn opgesloten. Daarnaast lukte het de overheden niet om een algemeen crimineel profiel van de collaborateurs in het kamp op te stellen. Uiteindelijk bestond de kampbevolking voor zestig procent uit mensen die niet veroordeeld zouden worden. Die waren over het algemeen ouder, getrouwd en kwamen uit lagere klassen dan de veroordeelden. Voor hen waren de vijf maanden die zij gemiddeld in het kamp zaten, zeer traumatisch en van grote invloed op de rest van hun leven. Het boek geeft een duidelijk beeld van deze ongewenste gevolgen van de repressie.

Ook ten opzichte van het bewakend personeel kan de auteur met succes een aantal mythes doorprikken en een meer realistisch beeld scheppen. Niet meer dan 15 procent van hen was ooit lid geweest van een of andere verzetsbeweging. Daarnaast werden werknemers die vrijwillige arbeid in Duitsland hadden gedaan, direct ontslagen. De bewakers kwamen voor het grootste deel uit de buurt van Lokeren en waren over het algemeen arbeiders met slechts een diploma lager onderwijs op zak. Zij hadden geen ervaring in het bewaken van gevangenen.

Daarnaast kregen zij lage lonen uitbetaald, die sommigen probeerden aan te vullen door hun diensten aan de gevangenen te verkopen. Op ontdekking van corruptie stond echter direct ontslag. Ook hadden de bewakers slechts een tijdelijke aanstelling, waardoor het verloop onder hen zeer groot was. De meesten zagen deze baan slechts als opstapje naar een betere betrekking.

Het kamp werd op 1 november 1947 gesloten. De materiële overblijfselen werden openbaar verkocht. Nu is het terrein deel van een begraafplaats. Het ouderlijk huis van de auteur grensde hieraan. Zo kon zijn grootvader later zeggen 'dat hij daar nog een tijdje had gewoond'. Zijn andere grootvader was een militair van het Poolse bevrijdingsleger. Het boek is aan hen beiden opgedragen.

Marc van Kuik

P. J. Drooglever, M.J.B. Schouten, *Het einde in zicht. Stemmen uit het laatste jaar van Nederlands-Indië* (Horizonreeks; Den Haag: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, Sdu uitgevers 1999, 167 blz., f35,-, ISBN 90 12 08824 0).

Meer dan 26 jaar heeft het Instituut voor Nederlandse geschiedenis onder leiding van de historicus S. L. van der Wal en na diens overlijden in 1978 door zijn assistent P. J. Drooglever, bijgestaan door mevrouw M.J.B. Schouten, monnikenwerk verricht door een bronnenpublicatie samen te stellen over het Nederlandse overheidsbeleid inzake de Indonesische dekolonisatie. Het eindresultaat mag er zijn; twintig vuistdikke boekwerken onder de titel *Officiële bescheiden betreffende de Nederlands-Indonesische betrekkingen* (NIB) 1945-1950, die verhalen van alle *ins* en *outs* van de door de Nederlandse overheid in deze jaren gevoerde Indonesië-politiek. Het leek de samenstellers een aardige gedachte om ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de Indonesische soevereiniteitsoverdracht (27 december 1949) de delen van de bronnenreeks die de laatste zes maanden van 1949 beslaan, samen te vatten in een klein overzichtswerk. Een uitstekend initiatief, omdat de vorm waarin de NIB-reeks is gegoten bepaald niet aanmoedigt tot lezen. Hoe fascinerend de materie ook is, de compilatie van vele duizenden officiële documenten en de wetenschappelijke wijze waarop zij zijn gepresenteerd (alook de prijs) vorm(d)en een veel te hoge drempel om een breed lezerspubliek te bereiken.

Het in een aantrekkelijk jasje gestoken en met foto's verluchtigd uitgegeven *Het einde in zicht* onderstreept het gemis aan een toegankelijk overzichtswerk nog eens. Voorafgegaan door een korte, heldere uiteenzetting van hetgeen zich voor het Van Roijen-Roem akkoord (mei 1949) heeft afgespeeld, schilderen Drooglever en Schouten aan de hand van sprekende citaten een goed beeld van de hectiek en hoog oplopende spanning die het laatste halfjaar van de dekolonisatiestrijd (veelal achter de schermen) nog hebben omgeven. Hoewel de uitgave begrijpelijkerwijs niets wezenlijks nieuws meer toevoegt aan bestaande kennis, maakt zij de informatie wel veel toegankelijker. Daarin schuilt ook het belang ervan. Het zou prachtig zijn indien ook de overige delen op een soortgelijke wijze alsnog zouden worden bewerkt. Het feit echter dat de Sdu al bij de eerste uitgave van de Horizonreeks besloten heeft een vervolg te staken, maakt dat deze wensdroom wel een illusie zal blijven. Dit laat onverlet dat Drooglever en Schouten er goed aan zouden doen om bij de verschijning van hun bronnenpublicatie inzake het Nieuw-Guineavraagstuk ook met een gepopulariseerde versie à la *Het einde in zicht* te komen.

Hans Meijer